

at have oplevet en bog, der i den grad råber på at blive forkortet - og dét ikke med en fjerdedel, eller endog en halvdel. Der skal mere til, for bogen er aldeles udisciplineret i sine endeløse gentagelser. Forlaget burde så afgjort have grebet ind, og bærer således sin del af ansvaret. Måske er denne *laissez faire*-holdning et generelt problem med kraftigt subventionerede udgivelser, der ganske vist sjældent giver store fortjenester, men til gengæld nærmest er risikofrie.

I forordet fortæller Kau, at han har arbejdet med projektet i treethalvt år. Det er lang tid, og givetvis også for lang tid. I hvert fald til et ret traditionelt projekt, der er rimeligt afgrænset. Kau er druknet i sit materiale og vil partout trække læseren med. Meget af det, vi indvies i, burde være forblevet notater til eget brug. Bogen aktualiserer, hvor vigtigt det er at skelne mellem forskningsproces og fremstillingsproces. Man føler sig mildt sagt dårligt behandlet som læser, når man tvinges til at gøre det sure slid med - hvem har lyst til det? I hvert fald er det ikke gjort med at "nedsætte læsehastigheden", som Kau selv anbefaler. Det er hartad umuligt at orientere sig i den overvældende tekstmasse - på mikroniveau er den ofte nærmest kaotisk mens den naturligvis på det overordnede plan, med de kronologiske værk gennemgange, er klar nok i sin disposition. Kau har for længe, og måske for isoleret, været opslugt af sit emne. Han magter ikke at sprænge filmenes ramme, hæve sig over sit emne; det hele opløser sig i en nærsynet op-hobning af enkeltiagttagelser, der hver for sig kan være gode nok, men ikke for alvor samler sig til overgribende synspunkter. Eller rettere: de sammenfatninger, der foretages, er lige så abstrakte og luftige som enkeltiagttagelserne er konkrete og *down to earth*. Det er ikke nok at blive belært om, at de enkelttræk, der på udmærket vis er fremdraget, orkestrerer et kompliceret net af magtforhold, og i øvrigt røber mesterens ufejlbarlige hånd. I hvert fald er der ikke meget *Zweck* i at *ophobe* demonstrationer af

denne art; mindre kunne have gjort det. Teksten savner prægnante hvilepunkter, barmhjertige pejlemærker - som noget, læseren kunne klamre sig til i den stadige ordstrøm. Dér, hvor Kau fremsætter mere kontroversielle synspunkter, fx angående ironien i *Gertrud*, er argumentationen meget svag (at studenten i banket-scenen taler i tomme fraser er ikke det samme som ironi i den mere fundamentale betydning, som analysen vil tillægge filmen).

Det er en sej kamp at bane sig vej gennem analyserne, hvor det trods de mange stillbilleder ofte er umuligt at kigge Kau i kortene, hvis ikke man har filmen foran sig i klippebordet eller på videomaskinen. Og man sidder tilbage med en flov fornemmelse af, at det hele fuser ud i uklare almindeligheder, trods alle gode iagttagelser. Filmenes komplicerede "arkitektur", deres "geografi" bliver på en ejendommeligt svævende facon analysernes stadig genkommende 'stopbegreber'; "billedernes labyrint" føjer sig til "mønstre" og danner en "mosaik", de er brikker i et "puslespil" og indgår i "netværk". Stilen er præget af fordoblede udtryk og vage flertalsformer, der gentages besværgende og amplificeres i en grad, så den analytiske substans næsten forflygtiges.

Den visuelle formulering er straks, fra det første lysbundet rammer lærredet, i færd med at pejle bag om facaderne og ind under samtaleens forskellige afstande, spindelsvævsagtige bevægelser om personer, fastholdelse af bestemte ansigtstrækninger, blikretninger eller andet (s. 361).

Det er på dette plan, der er gode iagttagelser, og det er måske også godt nok - i *mindre doser* - men meget andet er der i grunden ikke. Det overordnede er detaljen, hvad der måske i og for sig kunne være en udmærket pointe - men også dét må der kunne siges noget mere interessant og overordnet om. Det er muligt, at den gode Gud er i detaljen, men i så mange detaljer kan han umuligt findes.

Enhver forfatter må vel identificere sig med dét, han eller hun skriver om.

Men Kaus identifikation med Dreyer har her simpelthen været for massiv. Mange formuleringer, der går på emnet, kunne finde anvendelse på fremstillingen. Fx. får vi at vide, at Dreyers stillingtagen til "livsbetingelser og enkeltpersoners muligheder og valg" medfører "en nærmest manisk *detailfremstilling* af de indbyrdes relationer og de enkelte personers situation" (s. 382, orig.s kursiv).

Om *Jeanne d'Arc* hedder det mere sammenfattende, og med en implicit analogi til Dreyers rumgestaltning:

Og til at skabe betydning kan Dreyers tolkning og værkets blik nøjes med puslespilsbrikker, der uhyre ambitiøst og meget skrøbeligt er forbundet i et tomt rum, det vil sige uden nødvendigvis at mødes og danne en flade i traditionel forstand. Et puslespil, der ikke kan fyldes ud for at være færdigt, og hvis brikker "aldrig når hinanden" (s. 197).

Den samme fornemmelse har man over for Kaus fremstilling - man spinde ind i et væv af ord, hvor det ikke er muligt at komme videre. Og det er næppe ensbetydende med den type åbenhed, som Kau vil tillægge Dreyers betydninger. Jeg har svært ved at se at der skulle være noget reelt dialogisk i Dreyers flertydighed; uigennemtrængeligheden er vel fastholdelsen af et mulighedsfelt og ikke noget oplæg til diskussion.

Diskussionen fortsætter hedder sidste kapitel. Måske. Men jeg synes ikke bogen lægger op til diskussion, hverken af sit emne eller sin form - hvad der naturligvis ikke forhindrer, at de kan diskuteres. *Kværnen standser?* spørger det allersidste afsnit i sin overskrift. Det gør den da, men undervejs kan man nu godt have sine tvivl: det er umuligt at få et ord indført, når Dreyers film i den grad 'overbesnakkes'.

Anders Troelsen

Tryllelygten: Tidsskrift for levende billeder, 1. årgang, nr. 1, 1991. Tema: Filmsemiotik. Redigeret af Palle Schantz Lauridsen, Steen Salomon-

sen, Flemming Søgaard Sørensen og Jens Toft. 160 s., kr. 100,00 (kr. 170,00 for to numre i abonnement). Kan fås ved henvendelse til Palle Schantz Lauridsen, Saxogade 1, 1662 København V.

Sekvens: Filmvidenskabelig årbog 1989.

Tema: Mediehistorie. Redigeret af Klaus Bruhn Jensen, Ole Steen Nilsson og Palle Schantz Lauridsen. 221 s., kr. 100,00.

Sekvens: Filmvidenskabelig årbog 1990.

Tema: TV i USA og Europa. Redigeret af Klaus Bruhn Jensen, Palle Schantz Lauridsen, Ole Steen Nilsson og Jan Stjerne. 215 s., kr. 103,00. De to numre af *Sekvens* kan fås ved henvendelse til Institut for Film, TV og Kommunikation, Njalsgade 78, 2300 København S - eller i boghandlen.

Det rigtige nr. 1 af *Tryllelygten*, ganske vist med den lidt mere udførlige undertitel *Levende papirer om levende billeder*, udkom faktisk allerede i december 1986. For tre af den nuværende redaktions medlemmer var mangelen på en skandinavisk filmteoretisk tidsskrift slet og ret blevet for overvældende. Derfor gik de i gang i A4-format på tværs, med primitiv sats og tryk, og uden løfter om at udkomme oftere end når der forelå et passende antal trykværdige tekster. Det blev efterhånden til 5 heroiske numre til sammen.

Nu er der åbenbart blevet midler - bl.a. takket være Det danske Filminstitut og Statens Filmcentral - til at starte forfra med en lidt kønnere udgivelse. Endnu lover redaktionen dog ikke mere end at *Tryllelygten* vil blive en årbog med lutter temanumre, små antologier, altså.

Indholdet bliver nok lidt bredere filmvidenskabeligt end i forgængeren, der koncentrerede sig om teorien. Men som i forgængeren bliver der tre slags bidrag: Selvstændige artikler vil blive blandet med introduktioner og oversættelser af centrale udenlandske tekster.

Det med oversættelserne er en flot, men også lidt problematisk idé. Det flotte ligger selvfølgelig i at det nu bliver muligt for enhver at orientere sig i primærskrifterne. Den interesserede er ikke længere henvist til andres referater - eller referater af referater. Ikke mindst i begynderundervisningen på universitetsniveau vil det være en enorm forbedring at man kan henviser til f.eks. Christian Metz' egne formuleringer uden at forudsætte at de studerende skal slide med de franske originaltekster.

Det problematiske ligger lige så selvfølgelig i at oversættelserne ikke kan bruges til forskningsformål, hvad man jo må frygte at de vil blive. Selv om oversættelse ikke er referat, er det dog tolkning.

Og så bør det nok føjes til at selv om man altså nu kan nærme sig en række nyklassiske artikler uden at skulle kæmpe med originalsprogene, er der dog fortsat tale om vanskeligt stof. Redaktionen henviser selv (med rette) til den betydning det havde for os der begyndte at interessere os for filmteori i midten af 1960'erne, at Ib Monty og Morten Piil fik udgivet et udvalg af oversatte, klassiske tekster dengang: de tre bind *Se - det er film*. Men jeg skal love for at den nyere seriøse film litteratur er mere krævende end størstedelen af den gamle var!

I det første nummer er netop Christian Metz en af dem der får tekster oversat, tre ialt, og alle tre særdeles velvalgte. Metz var jo oprindeligt den der grundlagde den strukturelle film-semiologi, og siden var han også en af de vigtigste ophavsmænd til psykosemiotikken. Og sandelig om det ikke netop er (den anden, vigtigste halvdel af) selve den skelsættende artikel fra 1964, "Filmen: Sprog eller sprogsystem" man har valgt at bringe først, i Steen Salomonsen og Jens Thomsens oversættelse, fulgt op af Palle Schantz Lauridsens oversættelse af den næsten lige så skelsættende, ganske korte "Historie/diskurs (note om to former for voyeurisme)" fra 1975.

Bare titlerne på de to artikler demonstrerer i øvrigt glimrende både

forståelsens og oversættelsens vanskelighed. Den sidste forudsætter kendskab til Emile Benvenistes skel mellem *histoire* og *discours*, og den første forudsætter ikke blot at læseren genkender Saussures skel mellem *langage* og *langue*, men også et tolkende valg fra oversætternes side: I de fleste sammenhænge ville man uden at tøve oversætte *langue* med "sprog", men her er det blevet til "sprogsystem" for at få kontrasten til *langage* frem. Og af hensyn til rytmen i den danske gengivelse af titlen har oversætterne byttet rundt på rækkefølgen af de to ord!

Men hvor står så Metz i dag? Ja, sandelig om redaktørerne ikke også får demonstreret det med Palle Schantz Lauridsens oversættelse af en interessant artikel fra 1989, "Det andet lærred", om filmens udsigelse.

Ellers rummer nummeret oversættelser af hele to klassiske tekster om "blikket" og udsigelsen i filmen. Den ene er amerikaneren Nick Brownes artikel fra 1975 om "*Diligencens retorik*" med overtitlen "Tilskueren-i-teksten" (oversat af Steen Salomonsen). Og den anden er englænderen Laura Mulveys "Visual Pleasure and Narrative Cinema" (oversat af Vibeke Pedersen), et foredrag fra 1973 der første gang blev trykt i *Screen* i 1975, og siden er optrykt i alle gængse tekstsamlinger som den nok mest centrale tekst inden for feministisk, psykosemiotisk filmteori.

Endelig finder man blandt oversættelserne et kort uddrag af den franske filosof Gilles Deleuzes tobindsværk *Cinéma* (1983-85) - fulgt på vej af en kort introduktion af Flemming Søgaard Sørensen, der også har oversat og også introducerer Browne og Mulvey. Og Metz' tidlige arbejde introduceres ikke blot, men underkastes samtidig en meget indsigtfuld læsning af Steen Salomonsen og Jens Toft i en længere artikel, hvis titel med god grund alluderer til Hjemsløv: "Omkring filmsemiologiens grundlæggelse".

Af selvstændige danske bidrag rummer nummeret to. Det ene er Per Aage Brandts alment semiotiske og æ-

stetiske forsøg på at få hold på et væsentligt aspekt også af filmen i artiklen "Rytmens fænomenologi - en skitse". Og det andet er en udgave af den allestedsnærværende Palle Schantz Lauridsens elegante Ph.D.-forelæsning fra april 1989: "Filmen og den tredje mening".

Et utroligt righoldigt nummer! Det bliver ikke nemt at holde den standard i de kommende. Men det skulle ikke undre mig om den initiativrige redaktion klarer det!

Institut for Filmvidenskab ved Københavns Universitet har udgivet sin årbog *Sekvens* siden 1978 - i primitivt udstyr. Som det vil være de fleste læsere af *MedieKultur* bekendt, blev instituttet for et par år siden udvidet med en lille flok (hovedsageligt) litterater med medieinteresser, og navnet blev samtidig udvidet til Institut for Film, TV & Kommunikation.

I første omgang virkede det som om denne tilførsel af på én gang friske og erfarne kræfter havde den utilsigtede bivirkning at årbogen led bladdøden, men nu har man i såvel bogstavelig som overført betydning indhentet det forsømte. Pludselig er både den for 1989 og den for 1990 på markedet på én gang, i professionelt udstyr (som man dog allerede havde tilnærmet sig i årbogen for 1987/88), og begge to smækfulde af endog meget spændende stof. I øvrigt kan det noteres, at artiklerne i *Sekvens* gennemgående er lettere tilgængelige end dem i *Tryllelykten*.

Den mediehistoriske udgave for 1989 viser to-tre interessante træk ved udviklingen i dansk medieforskning (ud over den voldsomme, og kvalitativt stærke produktivitet) - træk som i øvrigt svarer til udviklingen ude i verden.

Den ene er den bredere teoretiske interesse (også ud over det psyko-semiotiske) og de vide historiske og kulturelle rammer som beskæftigelsen med medierne lægges ind i. Det træk eksemplificeres her tydeligst i Klaus Bruhn Jensens imponerende oversigt over forskningen omkring "Skriftkulturer og billedkulturer".

Det andet er den intense interesse for empiriske detailstudier, ikke mindst af socialhistoriske forhold omkring medierne. Det eksemplificeres tydeligst i Jens Ulff-Møllers stofmættede gennemgang af det danske biografvæsens organisatoriske udvikling frem til 1922, og i Preben Froms lige så stofmættede redegørelse for "Biografarbejdernes forhold før anden verdenskrig".

Og den tredje, og måske allerfineste, er interessen for at sammensmelte den teoretiske, historiske og kulturelle diskussion med det empiriske studium, eksemplificeret i Ib Bondebjergs analyse af udviklingen i dansk TV, "Opbruddet fra monopolkulturen", og i Mimi Olsen og Helle Fritzes artikel om to TV-faktionsudsendelser fra Danmarks Radio, *70'ernes folk* fra 1975 og *Eftertiden* fra 1988, og om udviklingen i perioden mellem dem. Mimi Olsen og Helle Fritze følger i øvrigt deres artikel op med et interview med Lars Mortensen fra DRs Dokumentargruppe.

Og så har jeg faktisk fået nævnt alle bidrag i det fyldige nummer - bortset fra Steen Salomonsens inspirerende essay om "Kroppens metafysik: Om stjerne-fænomenet, om Stallone - semiotik og reception".

Årbogen fra 1990 siges at have TV som tema, men det indeholder nu også to artikler om melodrama på film lærerredet af Torben Kragh Grodal, med henholdsvis *Borte med blæsten* og *Vertigo* som eksempler. Overraskende nok er det kun i artiklen om *Vertigo* Grodal trækker musikkens rolle frem, inspireret af Royal S. Browns fortræffelige artikel om samarbejdet mellem Bernard Herrmann og Hitchcock (den står i de nyeste udgaver af Mast & Cohen (red.), *Film Theory and Criticism*), mens han slet ikke nævner Max Steiners typisk melodramatiske musik til *Borte med blæsten* - og det på trods af at han endda ret minutiøst gennemgår billedsiden af nogle af de situationer i filmen hvis hele følelsespres ikke mindst ligger i musikken.

Men vi litterater og billedmennesker i medieforskningen er stort set

nogle klovne til at indfange lydens og herunder ikke mindst musikkens betydning. Fint at SMID har gjort musikken til tema for årsmødet i år!

På TV-siden er det Peter Schepelerns 65 sider lange leksikon over "Television Terms" man først kaster sig over, en guldgrube af oplysninger om amerikansk TV, ordnet ud fra alfabetiske stikord. Det bidrag alene vil gøre *Sekvens 90* til en efterspurgt vare. Men Schepelern bidrager også med sin Ph.D.-forelæsning - om genrebegrebet og amerikanske TV-serier - og Ulrik Lehrman følger op med en glimrende sammenligning mellem en tidlig og en sen *Hill Street Blues*.

Og så har jeg vist kun lige plads til at notere at Stig Hjarvard står for en glimrende oversigt over udviklingen i det vesteuropæiske TV-nyhedssamarbejde (igen en af disse factsættede artikler), mens Karsten Fledelius har set på hvordan medie-kildekritik er blevet brugt i mediekrigen om sældrab og hvalfangst, og Steen Salomonsen har kastet et blik på vejrudsigten.

Søren Kjörup

Anne Marit Myrstad og Terje Rasmussen (red.): *Historien og medierne*, Oslo, Norsk Medieforskerlag, 1990, 65 s., paperback.

"Hvad er medieforskningens 'Big Bang'?" Sådan præsenterer Svennik Høyer eet af flere mulige perspektiver på mediehistorien. Senere forklarer han og andre bidragsydere til denne beskedne, men læseværdige samling af konference-oplæg, hvorfor dette er det forkerte spørgsmål at stille: Historien om medierne har sin oprindelse, ikke i et teknologisk Big Bang i fortiden, men i de nutidige forsøg på forstå og forklare mediernes udvikling. Mediehistorien er en retorisk rekonstruktion.

De to redaktører for samlingen indrømmer i deres introduktion, at bidragene fører i "ulike retninger" og snarest har historie og medieforskning

som "eneste fellesnevner" (s.4). Alligevel dækker indlæggene en række perspektiver på arbejdet med mediehistorie, der er særlig væsentlige på et tidspunkt, hvor forskningen viser fornyet interesse for mediernes historiske dimension både i Norden og internationalt. En del af baggrunden for konference-oplæggene er det nystartede film- og TV-historiske projekt, 'Levende Bilder i Norge', som også udgiver en ligeledes anbefalelsesværdig skriftserie med foreløbig tre bind. Samtidig er projektet 'Dansk Mediehistorie' igangsat, og lignende projekter er under udvikling i en række lande (se i øvrigt præsentationen af de norske og danske projekter i *NORDICOM-Information* nr. 2, 1991).

De to første indlæg i *Historien og medierne* præsenterer de videnskabs-teoretiske og -historiske rammer for at bedrive mediehistorie. Svennik Høyer skriver ud fra et traditionelt perspektiv inden for disciplinen medievidenskab, og påpeger bl.a., at det måske ville være mere korrekt at tale om kommunikationshistorie end mediehistorie. Det er ikke så meget mændene og maskinerne bag medierne som deres kontekst og anvendelse, der bør have forskernes interesse. Og Anders Johansen tager i en teoriehistorisk *tour de force* et tværvideenskabeligt perspektiv og polemiserer bl.a. imod en ideologisk tendens til, at man bekymrer sig om nutidens historieløshed og henviser til historien som en kilde til "identitet". Tværtimod skrives historien altid med udgangspunkt i nutidige behov og interesser, ja, man bør ifølge forfatteren bruge "historie som modgift mot historie" (s. 11).

De følgende indlæg er af noget varierende interesse og kvalitet, og peger tilsammen på, hvor svært det kan være at finde en balance i mediehistorisk fremstilling mellem de fejende oversigter og de filologiske detalje-studier. Bidraget fra Harald Tveterås er især et tilbageblik på hans egen opfattelse af og bidrag til norsk boghistorisk forskning. Eli Skogerbø præsenterer en meget generel og basal introduktion til Habermas' studier af offentlig-

heden, snarere end en forbindelse til mediehistoriske problemstillinger. Og Henrik Sinding-Larsens argumentation for, at 'eksternalisering' kan bruges som et nyt nøglebegreb i kommunikationsteorien, fremstår -- i hvert fald i denne artikels form -- som noget af en videnskabsteoretisk kortslutning. Når pengenes, skriftsprogets, matematikkens og programmeringssprogenes historie kan indeholdes i samme perspektiv, er det naturligt at spørge, hvilke 'eksterne' fænomener der falder uden for perspektivet.

De to artikler, der baseres på historisk empiri -- af Bjørn Sørensen og Kathrine Skretting -- når knapt nok i denne korte form at klargøre pointerne, men læseren henvises til andre og længere fremstillinger om emnerne. Til gengæld indeholder disse artikler eksempler på de historiske godbidder, der er analysernes råstof, og som gør det værd for historikere og medieforskere at tilbringe (dele af) livet i et støvet arkiv. I en undersøgelse om den tidlige filmcensur i Norge fremdrager Kathrine Skretting en kilde, som fortæller, at der i en bestemt film blev klippet 7 meter ud, "der hvor hustruen og tilbederen trykker hinanden i haanden bak mandens ryg, og manden faar horn i panden" (p. 43).

I det afsluttende bidrag hæver Søren Kjørup igen artikelsamlingen op på et teoretisk reflekteret niveau i en behandling af retorikkens betydning, ikke blot for fremstillingsformen, men for selve den mediehistoriske analyse. Til begrebernes forklaring og forståelse følger Kjørup fortællingen som et væsentligt element i historievidenskaben og den humanistiske tilgang til medieanalyse. Mediehistorien er altså en retorisk rekonstruktion: Mediehistorikeren fortæller historien om de historier, medierne har fortalt om historien.

Endelig må jeg tilføje, at retorikken i form af (manglende) korrekturlæsning udgør en urimelig skønhedsfejl ved værket. Det er muligt, at mediehistorien ikke går entydigt fremad, men både tekstbehandling og gammeldags blyanter gjorde det allerede i 1990

muligt at bedrive (mere) effektiv skriftlig kommunikation.

Klaus Bruhn Jensen

Preben Sepstrup: *Transnationalization of Television in Western Europe*, Acamedia Research Monograph 5, 1991, London: John Libbey, 132 s.

Preben Sepstrup sammenfatter i sin nye bog en række af de mediepolitiske og forskningsmetodologiske problemstillinger, som han har behandlet i en række artikler. Selve bogen er en revideret og opdateret udgave af et tidligere publiceret "Working Paper", der hermed ikke længere kan fås.

Sepstrups projekt er omfattende og ambitiøst. For det første er det bogens formål at skabe en ramme for at forstå, begrebsliggøre og måle internationale TV-flow og dermed forbundne effekter. For det andet vil han skabe "a background of facts" om disse TV-strømme i Vesteuropa primært gennem en kritisk evaluering af eksisterende forskningsresultater. Endvidere vil han vurdere, hvorvidt medie-imperialisme teorier kan fungere som forklaringsramme for TV-flowet og den deraf følgende transnationalisering i Vesteuropa. I tilknytning hertil vil han specielt undersøge den påståede dominans af amerikansk TV i Vesteuropa og den dermed forbundne "uheldige" indflydelse.

Disse målsætninger udspringer af en sund skepsis over for den eksisterende viden og forskning inden for området. Sepstrup anser den eksisterende empiriske viden om de faktiske TV-programstrømme i Vesteuropa for særdeles mangelfuld og megen litteratur på området bygger på henvisninger til de samme få analyser, hvis validitet sjældent undersøges nøjere. Endvidere vurderer Sepstrup, at hovedparten af de eksisterende flow-studier metodologisk set er under standarden for samfundsvidenskabelig forskning.